บทที่ 9
ปรัชญาจีนสมัยราชวงศ์ฮั่น
(206 ก่อน ค.ศ. – ค.ศ. 220)

อาจกล่าวได้ว่าในสมัยราชวงศ์ฮั่น ปรัชญาของฝ่ายลัทธิขงจื๊อมีชัยชนะเหนือปรัชญาอื่น ๆ ทั้งนี้ เพราะจักรพรรดิองค์แรกของราชวงศ์ฮั่น คือ ฮั่น เกาจื๋อ (Han Kao Tsu) ทรงฉลาดพอที่จะแต่งตั้งเหล่าบัณฑิตของฝ่ายลัทธิขงจื๊อเป็นที่ปรึกษา และนั่นย่อมหมายถึงการนำหลักการปกครองลัทธิขงจื๊อมาใช้ใหม่ หลักการนั้นคือผู้ปกครองพึงเลือกคณะบุคคลที่มีความสามารถมาช่วยในราชการปกครอง อีกทั้งทำให้ทรรศนะของขงจื๊อที่ว่า ผู้ปกครองพึงปกครองเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน ผู้ปกครองมิใช่ผู้มีอำนาจเหนือผู้อื่น และกระทำการเพื่อสนองความปรารถนาและผลประโยชน์ของตนถูกนำมาใช้ ด้วยเหตุดังกล่าว บัณฑิตฝ่ายลัทธิขงจื๊อซึ่งเคยถูกทำร้ายในสมัยราชวงศ์ฉิน ก็ได้รับการยอมรับอีกครั้งหนึ่ง รวมทั้งมีโอกาสในการรวบรวมหนังสือของลัทธิขงจื๊อที่ถูกสั่งเผาในสมัยราชวงศ์ฮั่นอีกด้วย

มิใช่เพียงการบริหารประเทศเท่านั้นที่ปราชญ์ฝ่ายลัทธิขงจื๊อเข้าไปมีบทบาท แม้แต่วงการศึกษา ปราชญ์ฝ่ายลัทธิขงจื๊อเข้าไปเป็นแกนนำเลยทีเดียว ทั้งนี้ เพราะสำนักศึกษาที่ตั้งขึ้น ณ เมืองฉางอาน (Ch'ang-an) และที่อื่น ๆ เน้นการศึกษาคัมภีร์ของขงจื๊อ (Confucian Classics) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสอบเข้ารับราชการก็ควบคุมโดยปราชญ์ฝ่ายลัทธิขงจื๊อทั้งสิ้น

ในเมื่อลัทธิขงจื๊อได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางเช่นนั้นตัวขงจื๊อเองก็ยอมได้รับการยกย่อง อันเป็นเหตุให้กลุ่มบัณฑิตได้ทำการบูชาขงจื๊อกันเป็นประจำนอกเหนือไปจากประเพณีบูชาบรรพบุรุษที่ขงจื๊อได้รับจากสมาชิกของสกุล

อย่างไรก็ตาม ลัทธิขงจื๊อไม่สามารถชนะใจคนเดินถนนเหมือนชนะใจเหล่าบัณฑิต ทั้งนี้ เพราะลัทธิขงจื๊อมุ่งประสงค์ให้เกิดกรอบที่ดีของชีวิตในสังคมที่สมบูรณ์ แต่ลัทธิขงจื๊อไม่มีเสน่ห์ในแง่ที่ศาสนาพึงให้แก่ผู้นับถือ กล่าวคือ ความต้องการที่จะพ้นทุกข์ พ้นบาปในชีวิต นั่นเป็นเหตุให้ศาสนาเต๋าและศาสนาพุทธจากอินเดียเข้าไปแทนที่ช่องว่างนั้น

อีกประการหนึ่ง การเสื่อมความนิยมในลัทธิขงจื๊อก็เกิดขึ้นพร้อมกับความเสื่อมลงของราชวงศ์ฮั่นด้วย ความเสื่อมของราชวงศ์ฮั่นสืบเนื่องมาจากถูกรุกรานจากภายนอก และความขัดแย้งภายใน ความขัดแย้งภายในนั้นสืบเนื่องมาจากลัทธิขงจื๊อเอง ทั้งนี้ เพราะลัทธิขงจื๊อได้ยกย่องจักรพรรดิไว้อย่างสูงส่ง จนทำให้จักรพรรดิถูกตัดขาดจากราชการที่บริหารซึ่งเหล่าบัณฑิตผู้มีความสามารถเป็นผู้บริหารแทน จักรพรรดิจึงใช้ชีวิตอยู่กับเหล่าสนม ซึ่งเป็น

ชีวิตที่หรูหราฟุ่มเฟือยแต่ไร้สาระ สนมและขันทีล้วนแล้วแต่แสวงหาผลประโยชน์เข้าตนเองทั้งสิ้น ดังนั้น เหล่าขุนนางที่ซื่อสัตย์ก็อาจถูกสั่งลงโทษ ทั้งนี้ สุดแล้วแต่จะขัดผลประโยชน์ของสนมหรือขันทีหรือไม่ ปราชญ์ฝ่ายลัทธิขงจื๊อจึงถูกเกลียดชังและถูกลงโทษจนถึงขั้นประหารชีวิตไปหลายคน และผู้ที่ยิ่งได้รับความเดือดร้อนอย่างมากคือสามัญชน ในภาวการณ์ดังกล่าว ปรัชญาของขงจื๊อย่อมไม่สามารถปลอบใจประชาชนได้ สิ่งที่สามารถปลอบใจประชาชนได้ก็เห็นจะได้แก่พระของศาสนาเต๋า และศาสนาพุทธ

ระยะเวลาตั้งแต่ ค.ศ. 221–589 เป็นยุคของความไม่เป็นปึกแผ่นในแผ่นดินจีน (The Period of Disunity) ช่วงระยะเวลาดังกล่าวจึงไม่เอื้ออำนวยต่อความรุ่งเรืองของลัทธิขงจื๊อ ทั้งนี้ เพราะลัทธิขงจื๊อมักได้รับความนิยมในขณะที่บ้านเมืองอยู่ในความสงบเท่านั้นและสันติสุขกับรัฐบาลที่เข้มแข็งก็ไม่เอื้ออำนวยต่อการเติบโตของศาสนาเต๋าและพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุดังกล่าว พุทธศาสนาจึงได้แผ่ขยายออกไปอย่างรวดเร็ว สามารถครอบคลุมทางตอนเหนือของประเทศจีน ประชาชนเสียสละเงินทองเพื่อสร้างวัดของพุทธศาสนาขึ้น รวมทั้งอุปถัมภ์พระของพุทธศาสนาด้วย และเมืองฉางอาน ได้กลายเป็นศูนย์แปลพระสูตรของพุทธ-ศาสนาเป็นภาษาจีน

อย่างไรก็ตาม ขณะที่พุทธศาสนาได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง การเสาะแสวงหายาอายุวัฒนะและชีวิตที่เป็นอมตะตามคำสอนของศาสนาเต๋าก็ได้รับความนิยมในหมู่ประชาชนควบคู่ไปด้วย